

05

การเป็นแบบอย่าง (Role Modeling)

ความสำคัญ

การเป็นแบบอย่าง (role model) คือ การที่คนๆ หนึ่งชื่นชม และยึดถือคนอีกคนหนึ่ง เป็นแบบอย่างในการดำรงตนหรือปฏิบัติ การสอนโดยการเป็นแบบอย่าง (role modeling) เป็นการสอนที่มีมาอย่างช้านานในวงการแพทย์ และสาธารณสุข เป็นการสอนที่ทรงประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการสอนเจตคติ (attitude) และ วิชาชีพนิยม (professionalism) มีงานวิจัย จำนวนมากที่สนับสนุนว่าการเป็นแบบอย่างที่ดี มีผลอย่างมากต่อผู้เรียน และในทางตรงกันข้าม การเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีก็ส่งผลร้ายเช่นกัน¹

ศ. นพ.สุพจน์ พงศ์ประสพชัย
ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

ลักษณะของผู้ที่มักถูกถือเป็นแบบอย่าง

ลักษณะของผู้ที่มักถูกถือเป็นแบบอย่าง มักมีลักษณะหนึ่งหรือหลายประการใน 3 ด้านต่อไปนี้¹⁻⁶

- 1. ด้านสมรรถนะ (competence)** ได้แก่ การมีความรู้ดี มีทักษะจิตพิสัย (psychomotor) เป็นเยี่ยม มีทักษะการใช้เหตุผล (reasoning) และการตัดสินใจ (decision making) ในการทำงานที่ดี
- 2. ด้านการสอน (teaching)** ได้แก่ มีความรักและห่วงใยศิษย์ มีความทุ่มเทใส่ใจในการสอน มีทักษะการสอนที่ดี ให้ข้อมูลป้อนกลับ และให้เกียรติลูกศิษย์
- 3. ด้านความเป็นคน (human)** ได้แก่ มีปียวาจา มีความเมตตา อ่อนโยน ให้เกียรติผู้อื่น มีความกระตือรือร้น มีพลังบวก มีความรับผิดชอบ อุตสาหะ ไม่ย่อท้อ ซื่อสัตย์ รักครอบครัว มีสมดุลในชีวิตและการทำงาน (work-life balance)

เราดีพอที่จะเป็นแบบอย่างของผู้อื่นหรือไม่?

เราทุกคนล้วนเป็นคนดีโดยเนื้อแท้แต่ดั้งเดิม เรามีส่วนดีมากมาย แต่ก็มีส่วนไม่ดีในบางเรื่อง ซึ่งเป็นสิ่งปกติเพราะเราทุกคนคือปุถุชน ดังนั้นเราจึงควรมีสติในการกระทำ และแสดงออกในความดีให้ศิษย์เห็นเป็นตัวอย่างให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ระยะเวลาที่เราได้พบกับผู้เรียนไม่ได้เป็นปัจจัยว่าผู้เรียนจะยึดถือเราเป็นแบบอย่างหรือไม่ งานวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ผู้เรียน และผู้ที่เป็นแบบอย่างมักพบกันเพียงช่วงสั้นๆ⁷ เพราะปัจจัยที่มีผลมากกว่าคือ “คุณภาพของการได้พบกัน” บางครั้งการพบกันครั้งเดียวอาจเปลี่ยนชีวิตผู้เรียนได้เลย ในทางตรงข้าม การอยู่ด้วยกันอย่างยาวนานนับปี ผู้เรียนอาจไม่เกิดความอยากยึดเราเป็นแบบอย่างเลยก็ได้

เคล็ดลับการสอนด้วยวิธีการเป็นแบบอย่าง²

1. จงตระหนักว่าเราทุกคนมีโอกาสต้องกลายเป็นแบบอย่างในบางด้านโดยไม่รู้ตัว² ไม่ว่าจะเราจะต้องการ หรือไม่ต้องการเป็นก็ตาม เพราะการเป็นแบบอย่างเกิดจากผู้เรียนเห็น ประสบ ประทับใจ แล้วตัดสินใจเลือกมาเป็นแบบอย่างเอง ไม่ใช่สิ่งที่เราจะไปบังคับกะเกณฑ์ได้ ดังนั้นตัวเราในฐานะครูจึงควรทำสิ่งที่ดีที่ควรให้มากที่สุด และตลอดเวลาที่ดีที่สุดเท่าที่เราจะรู้ตัว การที่เรากระทำสิ่งที่ไม่ดี ไม่เหมาะสม เราอาจกำลังเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนในทางไม่ดีเช่นกัน

2. จงแสดงสมรรถนะ (ที่เราทำได้ดี) ให้ผู้เรียนได้เห็น ไม่ต้องเงินอายุ ไม่ต้องเก็บงำ

3. จงแสดงความกระตือรือร้น และพลังด้านบวกให้ผู้เรียนได้เห็น

4. จงบอกผู้เรียนให้ “ตั้งใจสังเกต” หากเราต้องการแสดงให้ผู้เรียนเห็น (make the implicit explicit)

5. จงเผื่อเวลาแก่ผู้เรียนในตอนท้ายของการสอน การปฏิบัติงาน หรือหลังผ่านประสบการณ์ต่างๆ เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนได้สะท้อนประสบการณ์ (reflection of experience)² การมีช่วงเวลาดังกล่าว จะทำให้ผู้เรียนได้ทบทวน ตกผลึก และอาจเรียนรู้เรื่องบางเรื่องจากเราผ่านทาง การเป็นต้นแบบ การขาดช่วงเวลาสะท้อนประสบการณ์มักทำให้ผู้เรียนได้การเรียนรู้เพียงบางส่วน โดยมากมักเป็นเรื่องทางความรู้

และทักษะ แต่เรื่องที่สำคัญคือเจตคติที่นั่นมักขาดหายไป

6. ในกรณีที่เราพลาดแสดงแบบอย่างที่ไม่ดีไป หากเราได้สติและรู้ตัว เราไม่ควรเงยและปล่อยผ่าน เพราะผู้เรียนอาจเข้าใจผิดๆ ที่เกินเลยสิ่งที่เห็นไปมาก หรือกลับกลายเป็นยึดถือเป็นแบบอย่างเสียอีก เราควรหยิบยกสิ่งนี้มาพูดคุย สะท้อนตนเองให้ผู้เรียนฟัง² ผู้เรียนจะเข้าใจความจริง เห็นข้อจำกัด ความผิดพลาด และความไม่สมบูรณ์ของทุกคน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้กลับเป็นด้านบวกได้

7. จงเชื่อมั่นว่าเราทุกคน “ดีพอ” ที่จะเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นได้

*“The mediocre teacher tells.
The good teacher explains
The superior teacher demonstrates.
The great teacher inspires.”*

William A. Ward

References

1. Passi V, Johnson S, Peile E, Wright S, Hafferty F, Johnson N. Doctor role modelling in medical education: BEME Guide No. 27. *Med Teach* 2013;35:e1422-36.
2. Cruess SR, Cruess RL, Steinert Y. Role modelling - making the most of a powerful teaching strategy. *BMJ* 2008;336:718-21.
3. Wright SM, Kern DE, Kolodner K, Howard DM, Brancati FL. Attributes of excellent attending-physician role models. *N Engl J Med* 1998;339:1986-93.
4. Wright S. Examining what residents look for in their role models. *Acad Med* 1996;71:290-2.
5. Wright S, Wong A, Newill C. The impact of role models on medical students. *J Gen Intern Med* 1997;12:53-6.
6. Elzubeir MA, Rizk DE. Identifying characteristics that students, interns and residents look for in their role models. *Med Educ* 2001;35:272-7.
7. Althouse LA, Stritter FT, Steiner BD. Attitudes and approaches of influential role models in clinical education. *Adv Health Sci Educ Theory Pract* 1999;4:111-122.